

تئوری فیلم دولتی

مروزی بر جوجه انتشار کتابهای دولتی

که به سینمای ایران مربوط می شود و از دوازده شماره اول در ده شمار منتشر شده هوسیقی در سینمای ایران است این موضوع در قالب گفت و گو ارائه می شده و هر بار در باب این موضوع با آهنگسازی گفتگو می شده است. این موضوع چنان جدی پیگیری شد و به چنان حجمی رسید که در سال ۷۲ این مجموعه مصاحبه ها به همراه مقالاتی درباره این موضوع به شکل یک کتاب مستقل تحت عنوان هوسیقی فیلم در ایران منتشر شد. موضوع دیگر، سینمای کودک و نوجوان است که در دوازده شماره اول در هفت شماره به این موضوع در قالب مقاله گفتگو و گزارش جشنواره فیلم کودک و نوجوان پرداخته شده است. این سه موضوع اجزای ثابت ۲۴ شماره نخستین فصلنامه فارابی به مدیرمسئولی سیدمحمد بهشتی و سردبیری محمود ارزماند هستند علاوه بر این سه موضوع به موضوعات دیگری همچون فیلمنامه، بازیگری و بالافحص حضور سینمای نوین ایران در جهان پرداخته شده است. مورد آخر به غیر از تأثیر محتوایی در فصلنامه به احاطه فرمی نیز مؤثر بوده چرا که بخش گزارش ۲۴ شماره نخست با این موضوع شکل می گرفتند همچنین باید به بخش مهم معرفی کتاب اشاره کرد که معمولاً در نشریات چنانچنان جدی تلقی نمی شود حضور این بخش در فصلنامه فارابی به لحاظ ماهوی مؤثر بود. آنجا که فصلنامه فارابی قصد داشت در درجه اول نشریاتی جدی در مباحث تئوریک باشد این بخش می توانست در اغلب شمارهها نقائص نظری را بر طرف کند.

معمولاً در هر نشریه نویسنده یا نویسندگان هستند که به شکل ثابت مطلب می نویسند و در طول زمان به عنوان نویسندگان فلان نشریه مطرح می شوند و مخاطبان نشریه کم کم با شخصیت حقوقی و حتی خیالی آنستا می شوند. اما در فصلنامه فارابی شخصیتی زودتر از دیگر انجمن ها شناخته شد این شخص اندر تار کوفسکی بود. او هم مقاله نوشته هم نظریاتی در باب سینما دارد اما حرفه اصلی اش کارگردانی بوده تار کوفسکی در آن سال ها در هر جایی که به سینما مربوط می شد حضور داشته بمان سینما کتب نشریات بازار خرید و فروش فیلم و حتی صدا و سیما. بر له فخر او بود اگر بگویم این سینماگر تبعیدی روسی تنها «سوپرستار» سینمای کشور است.

اگر تار کوفسکی در تمام طول عمرش هفت فیلم ساخته در عرض در چهار شماره از پنج شماره اول فصلنامه فارابی حضور مستمر داشته این در حالی است که تار کوفسکی در بخش گفتگو با فیلم ساز حضور نداشته و گرنه به رکورد بالاتری دست می یابد. بخش گفتگو با فیلم ساز در واقع از همان شماره اول منتشر می شود و در این گفتگوها اینکامل بر گمان بیشترین حجم گفتگو را به خود اختصاص داده است البته گفتگو با فیلم سازان دیگری همچون برسوسن، درایر، ولز، بوتول و نیز در بیست و چهار شماره نخست فارابی موجود است.

با توجه به کلیتی که از بخش های مختلف بیست و چهار شماره اول گفته شد تنها بخش غایب مباحث تئوریک در باب سینماست. اما چنین بخشی نه تنها غایب نبوده بلکه تنها عنصر لاینفک این نشریه است که تا به امروز در صنعت شماره آن منتشر شده و ماهیت این نشریه را تعیین کرده است. فصلنامه فارابی در حوزه نظری طی سه شماره اول کاملاً منطبق بر هدف مورد اشارت در سرمقاله نخستین شماره اش عمل می کند یعنی در جهت تحقق «هویت دینی سینمای ایران». به همین منظور این نشریه پیش از آن که به سراغ متون ترجمه ای در باب نظریه فیلم حتی سینمای دنی بروید نخست از اندیشه ها و نظرات متفکران ایرانی - سلمان بهره می برد. چنین است که در اولین شماره فصلنامه مصاحبه ای با دکتر رضا داوری تحت عنوان «هنر، تکنیک، سینما» انجام گرفته است. در این مصاحبه نظرات داوری در باب هنر اسلامی، فیلم اسلامی و هنر مند اسلامی ارائه شده است. اگر چه این نظرات بسیار آرا مانگر ایانه هستند اما نشان دهنده عزم قاطع برای ایجاد بستری نظری برای سینمای با هویت دینی است. داوری در بخشی از مصاحبه اش در مورد هنر به طرز کلی می گوید: «معمولاً وقتی راجع به فلسفه و هنر اظهار نظر می شود می گویند هنر برای سرگرمی است. البته هنر مسکن است اثر سرگرم کننده هم داشته باشد اما وقتی به طور کلی هنر وسیله سرگرمی شد هنر مرده است. به نظر او هنر این که فیلم اسلامی و هنر اسلامی به وجود بیاید باید اول عالم اسلامی تأسیس شود.

داوری هنر مند اسلامی را چنین توصیف می کند: «هنر مند اسلامی کسی است که می تواند در راه رسیدن به عالم و در

سال آتش بس جنگ تحمیلی در مرداد ۶۷ اعلام شد. فصلنامه فارابی تنها پنج سال پس از تأسیس بنیاد آغاز به کار کرد و در این پنج سال سینمای ایران تحت حمایت بنیاد فارابی توانسته بود به موفقیت های بین المللی دست یابد. با توجه به تثبیت بنیاد سینمایی فارابی در حوزه عمل ایجاد رسانهای که بتواند سلوک فرهنگی سینمای ایران را تقویت کند ضروری می شود. ضمن این که در تحقق اهداف این بنیاد نیز می توانست مؤثر واقع شود. همچنین در حوزه نظری نیز به شکل گیری هویت نوین سینمای ایران کمک می رساند.

اولین شماره فصلنامه سینمایی فارابی در بخش «سخنی در آغاز» پس از اشاره به ورود سینما به ایران، سینما در دوران پهلوی، ژورنالیسم پس از پیروزی انقلاب، به هویت نوین سینمای ایران یعنی هویت دینی می پردازد. «جستجوی هویت دینی عرصه گس تردهای از تجربیات گوناگون را در همه زمینه ها پیش روی سینمای ایران نهاده است. از آن جمله زمینه نگارش راجع به سینما تلاش این فصلنامه این خواهد بود تا تجربیاتی باشد در فتح باب نقد بررسی و بحث جدی و شایسته و همطراز با هویت مورد توجع از سینما به عنوان مقوله ای فرهنگی - هنری». با این سخن «فصلنامه سینمایی فارابی» آغاز می شود. فصلنامه ای که هر شماره اش مجموعه مقالاتی است که از زوایای گوناگون به بررسی و بحث جدی در مورد سینمای ایران و مفهوم سینما می پردازد و به طور خلاصه قرار است نشریاتی باشد تئوریک، اما مانند هر نشریاتی تحت خط مشی خاصی اداره شده است. این خط مشی طی سال ها و بالاخص تحت تأثیر مدیریت در بنیاد سینمایی فارابی متغیر بوده است.

شماره های نخستین فصلنامه، نشریه هایی صرفاً نظری در باب سینما نبودند و به مسائل مبتلا به سینمای ایران در آن سال ها نیز می پرداختند. از هر نامه مطرح و احداث سالن های سینمای به صرفه گرفته تا «خش و پایگاه فرهنگ بومی در سینمای ایران» در کنار این گونه گونی و تنوع، موضوعات ثابتی نیز در شماره های اولیه پیگیری می شود.

از موضوعات ثابتی که در شماره های نخستین فارابی مورد توجه است ارتباط سینما با سایر هنرها و رسانه ها است. به همین دلیل در هر دو سه شماره مقالاتی منتشر شده که به این موضوع کلی در شاخه های خاص پرداخته است. محمد مهدی عسگری در «معارف فرهنگی - هنری شهر داری فعلی که زمانی عهدمدت مدیریت بنیاد سینمایی فارابی بود اولین نویسندگانی است که در نخستین شماره فارابی مقاله ای تحت عنوان «تأثیرات متقابل تلویزیون و سینما» منتشر کرد و در این مبحث از پیشگامان فصلنامه فارابی است. موضوع ثابت دیگری

فصلنامه فارابی تنها نشریه تخصصی سینما در مباحث تئوریک است که از سال ۱۳۶۷ تا کنون به صورت مستمر منتشر شده و گاه دست بر قضا تأثیر گذار هم بوده است. با توجه به یگانه بودن این نشریه در میان مطالعات نظری سینما بر آن شدیم تا به کارنامه آن در این سال های طولانی بپردازیم.

محمد بیات

سینمای ایران پس از پیروزی انقلاب بر مثلث «فطارت هدایت، حمایت» بنا شد. در طول بیست و سه سال که از عمر این مثلث می گذرد هر بار تغییر نگرش هایی نسبت به روس مثلث صورت گرفته، اما تا به حال در نفس ضرورت و کارکرد این سه راس اختلاف نظر عمده ای که به تفسیری بنیادی منتهی شود صورت گرفته است. سنگ بنای این مثلث در زمان سید فخرالدین اتوار مملویت سینمای ارشد در سال ۶۲ نهاده شد و هم ایشان بودند که با همراهانشان از جمله سیدمحمد بهشتی «بنیاد سینمایی فارابی» را تأسیس کردند. تا امروز «فطارت، هدایت و حمایت» در این بنیاد پی گیری شود. با تأسیس «بنیاد سینمایی فارابی» از شاد کارای بازوی اجرایی شد که توانست برنامه های بلندمدت و کوتاه مدت در حوزه سینما را به اجرا بگذارد و در مدت زمانی حدود پنج سال سینمای نوین ایران را ایجاد کرد و چهره کاملاً متعالی از سینمای ایران در داخل و خارج عرضه شد. فعالیت های «بنیاد سینمایی فارابی» به شکل عمده به چهار بخش تقسیم می شود: ۱- امور فرهنگی ۲- امور بین الملل ۳- امور تأمین و توزیع ۴- امور تولید و پشتیبانی.

از این چهار بخش سه بخش بین الملل، تأمین و توزیع و تولید و پشتیبانی مستقیماً به دو راس نظارت و حمایت مربوط می شود و تنها بخش فرهنگی به مستقیماً به راس هدایتی مربوط است. با توجه به اهمیت و ارجحیت امور تولیدی و پشتیبانی و امور تأمین و توزیع در سال های اول تأسیس بنیاد سینمایی فارابی، طبیعی بود که پرداختن به امور فرهنگی در اولویت های بعدی قرار گیرد.

همچنان که نظارت و حمایت با ابزار و قواعد خاصی انجام می گرفتند، امر هدایت نیز نیازمند ابزاری بود که بتواند تأثیر لازم را داشته باشد بدون این که هدایت مورد نظر به شکل آشکار و مستقیم انجام گیرد. از طرف دیگر بنیاد تازه تأسیس نیاز به مدیوم داشت تا ضمن ارائه الگوهای مقبول، گزارش و اخباری از روند فعالیت های بنیاد سینمایی فارابی ارائه دهد. اولین شماره «فصلنامه سینمایی فارابی» در سال ۶۷ منتشر شده و مستان سال که فصلنامه ۵۹۸ عدد و پس از هشت

شماره اول
۱۳۹۷

